

§ 33. Знакі прыпынку паміж дзейнікам і выказнікам, якія выражаны іменнымі часцінамі мовы, інфінітывам, прыслоўем, фразеалагічным выразам

1. Паміж дзейнікам і выказнікам заўсёды ставіцца працяжнік, калі:

- ✓ выказнік выражаны назоўнікам без дзеяслова-звязкі, а дзейнік – назоўнікам у форме творнага склону з дзеясловам-звязкай: *Быць настаўнікам – складаная праца* (Р. Рітка);
- ✓ дзейнік выражаны інфінітывам, а выказнік – назоўнікам у форме назоўнага склону: *ехаць па лесе – зноў любата* (М. Гамолка);
- ✓ дзейнік і выказнік выражаны колькаснымі лічэбнікамі без дзеяслова-звязкі: *два плюс тры – пяць*;
- ✓ дзейнік і выказнік выражаны інфінітывам: *век жыць – не мех шыць* (Прыказка);
- ✓ выказнік выражаны фразеалагічным зваротам або сінтаксічна непадзельным спалучэннем слоў у форме абагульнена-асабовага ці няпэўна-асабовага сказаў: *возера – рукою падаць* (Я. Скрыган).

2. Працяжнік звычайна не ставіцца, калі:

- ✓ выказнік выражаны назоўнікам у форме назоўнага склону без дзеяслова-звязкі, а дзейнік – асабовым займеннікам: *ты мой госць* (З. Бядуля);
- ☞ **але** калі дзейнік або выказнік выдзяляюцца лагічна, тады працяжнік ставіцца: *Беларусь, я – твой воін адданы і сын* (П. Панчанка);
- ✓ выказнік выражаны прыметнікам, парадкавым лічэбнікам, займеннікам або прыслоўем без дзеяслова-звязкі: *дзень ясны, сонечны* (Янка Брыль); *наша хата дзясятая ад канца сяла* (А. Якімовіч); *гэтыя кнігі мае* (А. Васілевіч); *Ганна замужам* (І. Мележ);

☞ **але** калі выказнік выдзяляецца лагічна і перад ім ёсць працяглая паўза, то працяжнік ставіцца: *Радасць перамогі – самая шчаслівая* (Б. Мікуліч); *Усе вокны – насцеж* (М. Паслядовіч);

✓ выказнік, выражаны аддзяяслоўным выклічнікам, не мае катэгарычнага адцення нечаканасці і лагічна не выдзяляецца: *Снег скрыт ды скрыт пад нагамі* (Х. Шынклер);

☞ **але** калі выказнік абазначае дзеянне, якое характарызуецца адцём нем нечаканасці і падкрэслена лагічна, то працяжнік ставіцца: *Лабановіч – скок на ганак* (Якуб Колас).

 Практыкаванне № 64. Запішыце сказы, рэстаўляючы патрэбныя знакі прыпынку. Падкрэсліце граматычную аснову сказаў. Вусна вызначце сказы, у якіх магчымы пунктуацыйныя варыянты.

1. Вялікая справа са звычайнай гліны зрабіць цудоўную вазу (І. Шамякін). 2. Голас у чалавека глухі, сіплы (Кузьма Чорны). 3. У дружбе жыць шчаслівым быць (Прыказка). 4. Бурбалкі са дна возера оуль-оуль-буль (Янка Брыль). 5. Выканаць план важнейшая задача, якая стаіць перад намі (М. Паслядовіч). 6. Вясян яшчэ далёка (Р. Мурашка). 7. Восень багата дарамі (А. Куляшоў). 8. Восем мінус два шэсць. 9. Алеся бегчы (П. Трус). 10. Поле вокам не абняць (А. Русак).

 Практыкаванне № 65. Прачытайце сказы, растлумачце пастаноўку знакаў прыпынку паміж дзейнікам і выказнікам. Выпішыце сказы, у якіх магчымы пунктуацыйныя варыянты. Вусна адкажыце, пры якіх умовах гэта магчыма.

1. Я пясняр лясоў, балота і загонаў каласістых (М. Чарот). 2. Пасевы – аратым па пояс (М. Калачынскі). 3. Хлеб сёлета рослы (М. Калачынскі). 4. Мы розных народаў працоўныя дзеці (А. Астрэйка). 5. Перайсці ўброд раку летам – адна асалода (Якуб Колас). 6. Мы людзі свабодныя, вольныя птахі (Янка

Купала). 7. Праўда святлей за сонца (І. Гурскі). 8. Хлопец – глянуць люба (П. Броўка). 9 На полі працаваць – ураджай здабываць (Прыказка). 10. Вясна яшчэ далёка (Р. Мурашка).

 Практыкаванне № 66. Запішыце сказы, расстаўляючы патрэбныя знакі прыпынку паміж дзейнікам і выказнікам. Падкрэсліце адной лініяй сказы, у якіх магчымы пунктуацыйныя зварыянты.

1. Хату зрабіць не скрынку збіць (Прыказка). 2. Пешы коннаму не таварыш (Прыказка). 3. Хатняя маці не вораг свайму дзіцяці (Прыказка). 4. Пяць плос тры не дзесяць. 5. Гурбы не ўзабрацца (С. Шушчэвіч). 6. З рамяством дружыць у жыцці не тужыць (Прыказка). 7. Шчасце не салавей: у кішэнь не пасадзіш (Прыказка). 8. Языкам малоць не дровы калоць (Прыказка).

 Практыкаванне № 67. Выпішыце з тэксту сказы, у якіх дзейнік і выказнік выражаны імённымі часцінамі мовы, падкрэсліце ў іх граматычную аснову. Вусна растлумачце пастаноўку знакаў прыпынку паміж дзейнікам і выказнікам.

У Нарачы, як і ў іншых азёрах і рэках Балтыйскага басейна ад Брэста да Асвеі, водзіцца розная рыба. Але найбольш цікавая, вядома, вугар. Доўгі, змеепадобны, тоўсты, ён не проста адна з самых смачных нашых рыб, але і самая незвычайная. Ён можа прапаўзіці невялікую адлегласць ад вадаёма да вадаёма, а сяляне і рыбакі з тых мясцін, дзе ён водзіцца, дружна расказваюць, што ў дужа росныя ночы вугор выпаўзае на палі есці гарох (У. Караткевіч).